
Kostel Panny Marie a slovanských patronů a benediktinské opatství Na Slovanech (Emauzy)

Valentyna Nikolenko, Barbora Hornoková

Založení benediktinského kláštera u kostela sv. Kosmy a Damiána posvětil Karel IV. listinou vydanou 21. listopadu 1347. Již dříve získal pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic od papeže povolení k pěstování slovanské liturgie v českých zemích, což umožnilo příchod chorvatských benediktinů na výslovné pozvání samotného panovníka. Vysvěcení kláštera a nového kostela proběhlo 29. března 1372 pražským arcibiskupem Janem Očkem z Vlašimi. Tato událost se konala na Velikonoční pondělí, kdy se četlo evangelium o zjevení Krista učedníkům při cestě do Emauz. Klášter byl zasvěcen Panně Marii, sv. Jeronýmovi, sv. Cyrilovi a Metodějovi, Vojtěchovi a Prokopovi, všem světcům spojeným se slovanskou liturgií.

Na rozdíl od jiných klášterů byly Emauzy ušetřeny za husitských válek, důvodem bylo přistoupení opata k přijímání podobojí. Až v roce 1611 klášter utrpěl značné ztráty při vpádu pasovských vojsk, kdy byla vydrancována bohatá klášterní knihovna. V době baroka klášter obývali benediktini z Montserratu. Jimi provedené úpravy byly odstraněny až na konci 19. století, po příchodu kongregace beuronských benediktinů. Při bombardování Prahy Spojenci v roce 1945 byl klášter silně poškozen, v 50. a 60. letech byly provedeny rekonstrukce kláštera, při nichž se vyzdvihly dvě dominantní betonové trojúhelníkové skořepiny, které uzavírají západní chrámové průčelí.

Rozložení klášterních budov odpovídá dobové koncepci kláštera s rajským dvorem a kostelem na severní straně. Trojlodní klášterní kostel má síňovou dispozici a uzavírá jej poměrně široký a krátký presbytář s pětibokým závěrem. Klenbu v hlavní lodi zdobí znaková galerie. Pozoruhodné je sedile v presbytáři. Setkáváme se tu se znakem českého lva, ale i s poměrně neobvyklým znakem pro karlovskou Prahu, dvouhlavou orlicí. V rozích sedile jsou vytesány helmy s klenoty.

V ambitu emauzského kláštera se nachází jeden z nejmimořádnějších cyklů nástěnných maleb vůbec, který reprezentuje celé dějiny spásy. Soubor byl sestaven dle nauky o typologickém paralelismu – novozákonní výjevy odpovídají výjevům starozákonním. Celý cyklus začíná v jižním křídle vyobrazením Adama a Evy. Ve třetím poli se nachází vyobrazení Poslední večeře, a malby v tomto křídle jsou zakončeny výjevem Zvěstování. V západním křídle ambitu se nacházejí výjevy zobrazující Kristovo dětství, v severním křídle se dochovalo i mnoho starozákonních motivů. Východní křídlo začíná vyobrazením Jidášovy zrady a končí sesláním Ducha svatého. Klenby ambitu byly pokryty postavami budoucích andělů. Každá ze čtyř částí ambitu tvoří ideový celek související s jednotným plánem výmalby.